

# Critics - Point

## ...2019...

Μείζων Τσοντάκης+ελάσσων Σκαλκώτας!  
(ὄρχηστρα Φιλαρμόνια, δ/ση Νίκος Τσουῦχλος).

4/2019.

τοῦ ΓΙΩΡΓΟΥ ΛΕΩΤΣΑΚΟΥ.

ΛΑΪΚΙΣΤΙ «ΚΑΙΡΟΥΣ ΚΑΙ ΖΑΜΑΝΙΑ», εἶχαμε νὰ δοῦμε στὸ πόντιουμ τὸν ἀγαπητὸ Νίκο Τσουῦχλο. Γεγονὸς ποὺ μᾶς χαροποίησε διπλᾶ, ἐπειδὴ διηύθυνε τὴν ἱεραπόστολο τῆς Ἐντεχνης Ἑλληνικῆς Μουσικῆς, ὄρχηστρα Φιλαρμόνια τοῦ Βύρωνος Φιδετζῆ. Ὅσο γιὰ τὴν αἰσθητὴ ἀπουσία του, τὴν αἰτιολογεῖ ἀφ' ἑαυτοῦ τὸ βᾶρος τῶν διοικητικῶν καθηκόντων του στὸ Ὁδεῖον Ἀθηνῶν. Ὅμως, δὲ θυμοῦμαι ποτὲ ἄλλοτε τὴν αἴθουσα Δημήτρης Μητρόπουλος νὰ φιλοξένησε στὴ μικρὴ τῆς σκηνῆς, ἰδεώδη γιὰ μουσικὴ δωματίου, τόσο μεγάλου σχηματισμοῦ, ποὺ τεκμηριώσε πέραν πάσης ἀμφιβολίας, τὸ ἐντελῶς ἀκατάλληλο τοῦ χώρου γιὰ τέτοια μεγέθη, παρὰ τίς ὀλοφάνερες προσπάθειες τοῦ κ. Τσουῦχλου νὰ κρατήσῃ δυναμικὴ καὶ ἐντάσεις στὰ εὐγενέστερα δυνατὰ ἐπίπεδα. Πάντως χαρήκαμε μιὰ βραδιά καλοπαιγμένης νεότερης Ἑλληνικῆς μουσικῆς, ποὺ πλούτισε τὸ μουσικό μας ἐπιστητό: δεδομένων τῶν συνθηκῶν ἀκουστικῆς, ὁ ἀρχιμουσικὸς πέτυχε τὸ καλλίτερο δυνατόν.

Ἐλάχιστα πλούτισαν (καὶ κυρίως ἀπὸ ἱστορικῆς πλευρᾶς) τίς γνώσεις μας γιὰ τὸ συνθέτη, τὰ τρία ἔργα Σκαλκώτα (ἐξ' ὧν τὰ δύο διασκευές ἄλλων συνθετῶν), ὅλα λίγο-πολύ γραμμένα γιὰ βιοπορισμό. Ἡ μεγάλη ἀποκάλυψη τῆς βραδιάς ὑπῆρξαν τὰ ἔργα καὶ πάλι τοῦ ὀλοένα ἐκπληκτικότερου Γιώργου Τσοντάκη. Σχολιάζουμε τὰ ἔργα τοῦ προγράμματός κατὰ σειρὰν ἐκτελέσεως:

1. ΣΚΑΛΚΩΤΑΣ ΝΙΚΟΣ (1904-1949): Δύο Σονάτες για τσέμπαλο του ΝΤΟΜΕΝΙΚΟ ΣΚΑΡΛΑΤΤΙ (1685-1757), σε μεταγραφή: α) Σονάτα, ρε μείζ., ἔργο Κ. 96, με τὴν ἔνδειξη **Gigue.Vivace**, ἐν μέρει μόνο μεταγεγραμμένη γιὰ (ἀνά 2) φλάουτα, ὄμποε, φαγκότα καὶ κουαρτέτο ἐγγόρδων. β) Σονάτα, φα μείζ., ἔργο Κ. 446, πάλι ἐν μέρει μεταγεγραμμένη γιὰ κουαρτέτο ἐγγόρδων. Προϊὸν κατὰ καιροὺς συνεργασιῶν τοῦ συνθέτου μετὰ τὸ Ἐθνικὸ Θέατρο, γράφτηκαν γιὰ τὴ διδασκαλία, ἐπὶ Κατοχῆς (1943) τοῦ ἔργου τοῦ Πέδρο Καλδερόν (**Pedro Calderón**, 1600-1681) Ἡ γυναίκα-στοιχεῖο, προφανῶς ἐξελληνισμός τοῦ Ἡ κόρη τοῦ ἀγέρα [ἰσπ. *La hija del aire*, 1653]. Συντομώτατα κομματάκια ποὺ ἀνοιξαν τὴ βραδιά, ὕστερα ἀπὸ ἐντελῶς ἀκατάληπτο (δὲν ὑπῆρχε μικρόφωνο) λογίδριο τοῦ κ. Τσούγλου. Ξέφτια «παληᾶς μουσικῆς», σύμφωνα μετὰ τὸ τότε ραδιόφωνο, δὲ μᾶς θύμισαν μῆτε Σκαλκώτα, μῆτε Σκαρλάττι. Γιατὶ παίχθηκαν;

2. ΣΚΑΛΚΩΤΑΣ ΝΙΚΟΣ: Τὰ παγανά, χορευτικὴ σουῖτα γιὰ φλάουτο/πίκκολο, ὄμποε/ἀγγλικὸ κόρνο, τρομπέτα, κρουστά καὶ κουϊντέτο ἐγγόρδων. Τὸ πόνημα, ἐλάχιστα Σκαλκώτας, στηρίζεται κυρίως σὲ ἔργα Στραβίνσκυ, Μπάρτοκ, ἀγνώστου ἀναγεννησιακοῦ καὶ ἑλληνικὰ παράδοσιακά. Ἀποτελεῖται ἀπὸ τρεῖς μεγάλες, ἀνισομήκεις ἐνότητες, συνολικὰ ὑποδιαιρούμενες σὲ 14 μέρη, ὡς ἐξῆς: I. **Πρόλογος**: 1. Εἰσαγωγή. 2. **Espressivo molto**. 3. Τὰ παγανά στὰ καταχθόνια. II. **Δωδεκαήμερο**: 4. *Καλὴν ἡμέραν ἄρχοντες*. 5. *Ἐστία Wilsons' Wilde* (sic), ἀναγεννησιακὸ ἀγνώστου. 6. *Καλὴν ἡμέραν ἄρχοντες*. 7. Τὰ παγανά (α), **Allegretto**. 8. Τὰ παγανά (β) **All° ironico**. 9. Τὸ τέρας, **poco vivace**. 10. Κυνηγητό. **Molto all°**. 11. Διώξιμο. **Allegretto** 12. Χορικὸ III. **Ἐπίλογος**. 13. Τὸ τραγοῦδι τῆς Χαράς, **All° vivace**. 14. Φινάλε-**Andante**.

Ἄπ' αὐτὰ τὸ ὑπ' ἀρ. 1 εἶναι Στραβίνσκυ (*Γιὰ τὰ πέντε δάχτυλα*, ἀρ. 2)· τὰ ὑπ' ἀρ. 2, 11, καὶ 12, δηλαδὴ τρία μόνον, ἀποδίδονται στὸ Σκαλκώτα (ἐρωτηματικὸ ἐντὸς παρενθέσεως μετὰ τὸ ὄνομά του!)· τὰ ὑπ' ἀρ. 3, 7, 8, 9, 10, 13 καὶ 14, δηλαδὴ ἑπτὰ (τὰ μισὰ!!!), εἶναι Μπάρτοκ (ἀπὸ τὰ βιβλία I. καὶ II. *Γιὰ τὰ παιδιά*), τὰ ὑπ' ἀρ. 4 καὶ 6 εἶναι τὰ γνωστὰ ἑλληνικὰ χριστουγεννιάτικα κάλαντα καὶ τὸ ὑπ' ἀρ. 5, ὅπως εἶπαμε ἀναγεννησιακὸ ἀγνώστου. Ὁ μουσικολόγος Γιάννης

Σαμπροβαλάκης που υπογράφει τις έξοχες σημειώσεις προγράμματος και είχε την επιμέλεια υλικού της συναυλίας αποδίδει «ένδεχομένως» στο Σκαλκώτα τὰ ύπ. 2, 11 και 12. Ἡ σουίτα «για μικρὸ σύνολο ὀργάνων» (ἴσως ὅ,τι διέθετε τότε ἡ πιάνο τῶν μουσικῶν) γράφτηκε τὸ 1939, κατόπιν ἀναθέσεως τῆς χορογράφου Κούλας Πράτσικα στὸ συνθέτη γιὰ τὴ Χριστουγεννιάτικη ἑορτὴ τοῦ ἐπαγγελματικοῦ τμήματος τῆς ἑορτῆς της (Θέατρο Ρέξ [Κοτοπούλη], 22.12.1939. Τὸ ἀκρόαμα παρουσιάζει κυρίως ἱστορικὸ ἐνδιαφέρον. Οὐσιαστικὰ μᾶς ἄφησε ἀδιάφορος.

3. ΤΣΟΝΤΑΚΗΣ, ΓΙΩΡΓΟΣ (γ. Ἀστόρια, Νέα Ὑόρκη, 1951): *Unforgettable*, [Ἀλησμόνητο] κοντσέρτο γιὰ δύο βιολιά καὶ ὀρχήστρα (2009, ἀναθ. 2013), τρία μέρη: I. *Changing Landscapes* [Τοπία ποὺ ἀλλάζουν]. II. *Leapfrogging* [Βατραχοπηδήματα; μπφρ. μὲ ἐπιφυλάξεις]. III. *Ballade* [Μπαλλάντα]. Ἀναμφισβήτητα ἡ ἀκρόασή του, προϋποθέτει χῶρο μεγαλύτερο τῆς αἰθούσης ΔΜ. Ὡστόσο, ὅσο καλλίτερα γνωρίζω τὸν Τσοντάκη, μάγο τῆς ἐνορχηστρώσεως, τόσο περισσότερο τείνω νὰ χαρακτηρίσω τὴ μουσική του ὡς οἶονεὶ «προγραμματική», κατὰ τὸ ὅτι προσωπικὰ μὲ παρασύρει σὲ μαγευτικούς ἐξωμουσικούς συνειρμούς, ὄνειρι-κὰ τοπία, ἀφηρημένες εἰκαστικὲς συνθέσεις σπάνιων χρωματικῶν συνδυασμῶν κ.ο.κ. Ἰδεώδης, προφανῶς καλομελετημένη ἐρμηνεῖα ἀπὸ τοὺς πλήρους συμπνοίας βιολιστὲς Ἀπόλλωνα Γραμματικόπουλο καὶ Παναγιώτη Τζιώτη, ὑπὸ τὸ Νίκο Τσοῦγλο. Μέρος I. ἀρχίζει μὲ πλατειὰ καντιλένα τῶν δύο σολίστ, ποὺ διαδέχονται ξύλινα πνευστὰ πάντα σὲ ἐσωτερικότατο *cantabile*, πρὶν καταλήξει σὲ ἓνα εἶδος *coda* μὲ 4φθογγομοτίβο κόρνου. Μέρος II. ὄνειρικά ἤχοχρώματα, ἀπλώνονται σὲ πλατειὲς χρονικὲς «ἐπιφάνειες», πλὴν μὲ ταχύτατα ἐναλλασσόμενους ἱριδισμούς. Μέρος III. Ἀπόκοσμο ἄκουσμα, ἐναλλαγὲς σὲ συναρπαστικὸ *timing* «λεπτῶν» μὲ «πυκνούς» ἤχοχρωματικούς συνδυασμούς σὲ συνεχῆ ροή, κάπου-κάπου διακοπτόμενες ἀπὸ φευγαλέους ἤχους-ἐκπλήξεις. Γενικὰ θὰ χαρακτηρίζεμε τὸ ἔργο ὡς συναρπαστικὴ ἠχητικὴν ἀλχημεία.

4.. ΤΣΟΝΤΑΚΗΣ, ΓΙΩΡΓΟΣ: *Clair de lune* [γαλλ. Σεληνόφως], ἄσχετο μὲ ἐκεῖνα τῶν Μπετόβεν καὶ Ντεμπυσσύ, καίτοι ὁ Τσοντάκης ὁμολογώντας ὅτι ὁ τίτλος του Ντεμπυσσύ υπῆρξε ἴσως «μιὰ ἀφετηρία ὡς πρὸς τὴν ὑφή καὶ τὸ βάρος», τὸ συνδέει μᾶλλον μὲ τὸ *Πρελούντιο* στὸ ἀπομεσήμερο ἑνὸς φαύνου. Δίπτυχο γιὰ σχετικὰ μικρὴν ὀρχήστρα ποὺ

ὅμως ἀφήνει...ἐντυπώσεις μεγάλης. Μέρος Ι. καίτοι, περιέργως τὰ φλάουτα, ἀκούονταν δυνατότερα τοῦ προσδοκωμένου, ἢ πύκνωση τῆς ἀπόκοσμης πολυφωνίας, ὄντως θύμιζε φεγγαραχιτίδες. Μέρος ΙΙ., γρηγορότερο ρυθμικά, μὲ «πρωταγωνιστές» φλάουτα, πίκκολο καὶ βιολιά στίς ψηλότερες περιοχές, σὲ παραδίνει ξανά σὲ μαγεία ἀπόκοσμη .

5. ΣΚΑΛΚΩΤΑΣ ΝΙΚΟΣ: Ἡ Θάλασσα «λαϊκὸ (δηλαδή;) μπαλλέτο», 3 ἀποσπάσματα σὲ μεταγραφὴ Σκαλκώτα γιὰ μικρὴ ὀρχήστρα: α' ἐκτ. 31 Ἰουλ 1949, Αἴγινα, ὑπὸ τῆ δ/ση τοῦ Κωνσταντίνου Κυδωνιάτη (1908-1996), σὲ μουσικοχορευτικὴ ἐκδήλωση τῆς Σχολῆς Ματτέϋ. Ἦταν ἢ β' μετὰ τὸ 1949, ἐκτέλεση αὐτοῦ τοῦ **fragmentum**. Ἐψογη φυσικά, ὥστόσο τὰ ἀποσπάσματα αὐτὰ (Ι. Τράτα. ΙΙ. Νυχτερινό. ΙΙΙ. Ὁ χορὸς τῶν κυμάτων) ἄφησαν ἐντυπώσεις συγγενεῖς μὲ ἐκεῖνες τῶν μέχρις ἀηδίας πολυπαιγμένων 5 ἀπὸ τοὺς 36 Ἑλληνικοὺς Χορούς, ...ἀγνώστους περίπου κατὰ τὰ 5/6. Δὲν ἐκτόπισαν ἀπὸ μέσα μας τὴν ἐδραιωμένη ἐντύπωση ὁλόκληρου τοῦ ἔργου, ἀριστουργήματος σὲ 11 μέρη, ποὺ ἄφησε ἢ ἐκτέλεσή του (μᾶλλον μετὰ τὸ 1990; ἀπὸ τὴν Ὀρχήστρα Χρωμάτων;) ὑπὸ τὸ Μίλτο Λογιάδη. **ΤΕΤΟΙΕΣ ἐκδηλώσεις δικαιώνουν τὸ Μέγαρο!** (ΜΜΑ, αἴθ. Δημ. Μητρόπουλος, 14.1.2019).

Λέξεις: 962.

